

УДК 811.111'255.4(045)

БОЙКО Яна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», пр. Дмитра Яворницького, 19, Дніпро, 49005, Україна (yana.boyko.85@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0074-5665>

Scopus-Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?origin=resultslist&authorId=57214227984&zone=>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.4>

Бібліографічний опис статті: Бойко, Я. (2021). Креативна особистість перекладача як фактор діяхронної множинності перекладів (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій В. Шекспіра). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 45, 41–51. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.4.*

КРЕАТИВНА ОСОБИСТІТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР ДІАХРОННОЇ МНОЖИННОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ РЕТРАНСЛЯЦІЙ ТРАГЕДІЙ В. ШЕКСПІРА)

Анотація. Для досягнення адекватності художнього перекладу першотвору, віддаленого значною часовою дистанцією, недостатнім є врахування мовних і когнітивних характеристик лише автора першотвору. Важливим чинником адекватності ретрансляцій постає особистість самого перекладача. У статті викладено результати дослідження, проведеного із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних, лінгвістичних і перекладознавчих методів аналізу, основним з яких є порівняльний аналіз часово віддалених першотворів – трагедій В. Шекспіра *Hamlet* (1599) і *Macbeth* (1605) та їх українських ретрансляцій різних історичних періодів, авторами яких є М. Старицький (1882), П. Куліш (1899), Ю. Клен (1930), Л. Гребінка (1939), Т. Осъмачка (1930), Б. Тен (1986). Мета статті – встановити вплив креативної особистості перекладача на вибір стратегії перекладу та стиль перекладеного твору. У статті охарактеризовано творчі особистості українських поетів-перекладачів трагедій Шекспіра *Hamlet* і *Macbeth*, сформовані в ХІХ–ХХІ ст. під впливом культурно-історичного контексту й літературного стилю епохи. Дослідження продемонструвало вплив вибраної перекладачем стратегії перекладу – історизації/архаїзації або модернізації/доместикації – на стилістичну варіативність різночасових ретрансляцій часово віддаленого першотвору. Взаємодія творчої мовної особистості перекладача з художнім методом автора, у результаті якої відбувається дешифрування смислів та їх відтворення цільовою мовою через мовно-стилістичні засоби перекладача з використанням його власних пере-

кладацьких стратегій, зумовлює стилістичну варіативність множинних різночасових українських ретрансляцій.

Ключові слова: ретрансляція, діахронна множинність перекладів, цільова культура, стиль перекладу, часово віддалений першотвір, креативна особистість перекладача.

BOIKO Yana – Candidate of philology, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Translation, Dnipro University of Technology, 19, Dmytra Yavornytskoho avenue, Dnipro, 49005, Ukraine (yana.boiko.85@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0074-5665>

Scopus-Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?origin=resultslst&authorId=57214227984&zone=>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.4>

To cite this article: Boiko, Ya. (2021). Kreatyvna osobystist perekladacha yak faktor diakhronnoi mnozhynnosti perekladiv (na materialy ukrainskykh retransliatsii trahedii U. Shekspira) [Translator’s creative personality as determinant of diachronic plurality in translation of Shakespeare’s plays]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 45, 41–51. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.4 [in Ukrainian].

TRANSLATOR’S CREATIVE PERSONALITY AS DETERMINANT OF DIACHRONIC PLURALITY IN TRANSLATION OF SHAKESPEARE’S PLAYS

Summary. *It is insufficient to take into account only the author’s personal linguistic and cognitive characteristics to achieve the adequacy of literary translation of the time-remote original text. An important factor in the adequacy of retranslations is the personality of the translator himself. The goal of the research is to demonstrate the influence of the translator’s creative personality that determines his choice of translation strategy and, accordingly, the style of the retranslated text. The article provides the comparative analysis of time-remote original Shakespeare’s tragedies “Hamlet” (1599) and “Macbeth” (1605) and their Ukrainian retranslations by M. Starytsky (1882), P. Kulish (1899), Y. Klen (1930), L. Hrebinka (1939), T. Osmachka (1930), and B. Ten (1986). Besides this, the research methodology incorporates general scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, observation and abstraction. The article focuses on the creative personality characteristics of Ukrainian poets-translators of Shakespeare’s tragedies, formed in the XIX–XXI centuries under the influence of cultural and historical context and literary style of the epoch. The research revealed the influence of the translator’s chosen translation strategy – historization / archaization or modernization / domestication – on the stylistic variability of diachronic plurality of time-remote original texts retranslations. As a result of the interaction of the translator’s creative linguistic personality with the author’s artistic method, the meanings are deciphered and reproduced in the target language through the translator’s linguistic and*

stylistic means by using his own translation strategies, which determines the stylistic variability of diachronic plurality of Ukrainian retranslations.

Key words: *retranslation, diachronic plurality of retranslations, target culture, translation style, time-remote original text, translator's creative personality.*

Постановка проблеми. Переклад – це мистецтво, оскільки перекладач намагається зрозуміти текст оригіналу (далі – ТО) і створити креативну картину його трансляту мовою тексту перекладу (далі – ТП). У процесі перекладу, маючи справу з різними культурами й етнічними групами, перекладачу потрібно передати задум автора в нову культуру, додаючи шар культурної чутливості та особистої обізнаності. Мультидисциплінарний зв'язок між галузями перекладознавства, психологією та когнітивними науками, які стали актуальними та відіграли значну роль у процесі креативного відтворення першотвору, посилюється в останні роки (Munday, 2012). Уїлсс (2005) розглядав переклад як процес психолінгвістичного формулювання, за допомогою якого перекладач відтворює ідейний зміст цільовою мовою.

Оскільки переклад художніх текстів призначений для естетичного задоволення читача, то для досягнення адекватності художнього перекладу першотвору, віддаленого значною часовою дистанцією, недостатнім є врахування лише мовних і когнітивних характеристик автора першотвору та автора його ретрансляцій. Більшість перекладацьких завдань вимагає творчого підходу перекладача, позаяк перекладач повинен відтворити дві культури, дві мови, а іноді й два абсолютно різні світогляди. Те, що в одному контексті може бути прийнятним, в іншому може бути недоречним. Тож основне завдання перекладача – використати різні перекладацькі стратегії й тактики для досягнення адекватності перекладу та зберегти те саме значення, яке було закладене автором першотвору. На цьому етапі творча індивідуальність перекладача набуває значної ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існують різні погляди щодо психічного досвіду перекладача в процесі перекладу. У психологічному ракурсі особистість – це сукупність організованих і стійких властивостей та механізмів, що впливають на взаємодію та адаптацію до навколишнього середовища, включаючи внутрішньопсихічне, фізичне та соціальне середовище (Larsen, Randy, Buss, 2008, с. 4). Наприкінці 80-х років ХХ ст. у працях Г. Олпорта (1937), Р.-Б. Кеттела (1990) та інших психолінгвістів здійснено спробу обґрунтувати факторну теорію рис особистості. Основна її ідея полягає у тому, що всі суттєві психологічні й поведінкові відмінності обов'язково фіксують мова і мовлення, тож побутові та літературні висловлення, що характеризують людину зовнішність, відображають ядро особистості. П'ятифакторна модель особистості, авторами якої є П. Коста та Р. Мак-Крей (1996), забезпечує емпіричне узагальнення коваріацій рис особистості; у ній за основу взято твердження, що мовну особистість формують: *екстраверсія* (втягнутість): товарииськість, напористість або спокій, пасивність; *доброзичливість* (приємність): доброта,

довіра, теплота або ворожість, егоїзм, недовіра; *сумлінність* (надійність): організованість, ґрунтовність, надійність або безтурботність, недбалість, ненадійність; *емоційна стабільність*: розслаблення, урівноваженість, стійкість або нейротизм – нервозність, пригніченість, дратівливість, невротизм; *культурність, відкритість до досвіду*: спонтанність, креативність або обмеженість, пересічність, вузькість інтересів. Український психолінгвіст Л. Засекіна (2007) визначає таку структуру творчої особистості, яка включає: *когнітивний компонент* (мовні знання, здібності і компетентність, мовні стратегії та мовну картину світу); *емоційний компонент* (соціальні, біологічні та психологічні емоції); *мотиваційний компонент* (мовні цілі, мотиви, настанови та інтенціональність). О. Мазур (2011) характеризує творчу особистість перекладача з позицій контекстів, релевантних для комплексного вивчення особистості, виокремлюючи контексти *особисті* (біографічний та професійний з усім досвідом, навичками, морально-етичними нормами, запитами та настановами), контексти *культури* (мистецький, світоглядний, етнічний, релігійний, а також контекст певної мовної ситуації) і контексти *реальної дійсності* (політичний, економічний, соціальний та історичний).

Перекладач, як і кожний митець, не існує в позачасовому вимірі, а належить своїй епосі та взаємодіє з певним соціокультурним середовищем. Соціокультурні цінності та норми формують концепцію його творчості, що, своєю чергою, може вплинути на спосіб, у якому індивідуальний стиль перекладача поєдано з художнім методом епохи й утілено в літературному напрямі, до якого належить переклад. Показовим у цьому аспекті є синтез художнього методу епохи та індивідуального стилю перекладу, що зумовлює варіативність множинних різночасових українських ретрансляцій творів В. Шекспіра, шедеврів світової літератури, які є окремим напрямом досліджень як у ракурсі шекспіріани, так і в галузі перекладознавства (Бойко, 2021).

Однак недостатнє теоретичне обґрунтування системного підходу у визначенні чинників, що зумовлюють діахронну множинність перекладів часово віддаленого першотвору, серед яких креативній особистості перекладача належить провідна роль, ускладнює можливість передбачити чи пояснити окремі перекладацькі рішення, які є або успішними, або невдалими. Незважаючи на значну кількість напрацювань у сучасній транслятології щодо вибору стратегії відтворення художньо-історичних творів засобами цільової мови, **актуальною** постає проблема креативної особистості перекладача як вирішального чинника, що визначає той шлях, який вибирає перекладач під час розв'язання складного завдання у процесі перекладу часово віддаленого першотвору, – досягти так званої темпоральної еквівалентності ТО і ТП.

Метою статті є встановлення впливу креативної особистості перекладача на його/її вибір стратегії перекладу і, відповідно, стиль перекладеного твору. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: охарактеризувати творчі особистості українських поетів – перекладачів трагедій Шекспіра Hamlet і Macbeth, сформовані у ХІХ–ХХІ ст. під впливом культурно-історич-

ного контексту і літературного стилю епохи; продемонструвати вплив обраної перекладачем стратегії перекладу – історизації/архаїзації або модернізації/доместикації – на стилістичну варіативність різночасових ретрансляцій часово віддаленого першотвору. **Матеріалом дослідження** слугували: трагедія В. Шекспіра Hamlet (1599) та її українські ретрансляції різних історичних періодів, авторами яких є М. Старицький (1882), П. Куліш (1899), Ю. Клен (1930), Л. Гребінка (1939), та Macbeth (1605) у перекладі П. Куліша (1900), Т. Осьмачки (1930) і Б. Тена (1986).

Виклад матеріалу. Креативну особистість перекладача, який також є творцем художнього тексту на рівні з автором, характеризує типовий лише для нього різновид вербальної поведінки в межах власного індивідуально-креативного перекладу. Індивідуально-креативну перекладацьку манеру репрезентують мовно-стилістичні особливості текстів перекладів і вербалізовані одиниці культурного трансферу, що відображають не лише рівень володіння мовою оригіналу чи перекладу, а й належність до певної перекладацької школи чи епохи. Отже, *креативну особистість перекладача* – вербалізовану індивідуально-креативну перекладацьку манеру певного перекладача – реалізовано в текстовому просторі перекладу через набір сталих, характерних лише для нього мовно-стилістичних засобів і перекладацьких стратегій, які вирізняють його манеру перекладу від решти перекладачів.

П'єси великого драматурга Шекспіра написані в кінці XVI – на початку XVII ст. і належать до скарбниці світової літератури. В Україні рецепція творчості Шекспіра починається лише в 40-х роках XIX ст. і пов'язана зі специфікою національної самосвідомості та, відповідно, із самоідентифікацією нації. Твори Шекспіра неодноразово перекладали українською мовою, але вони продовжують бути викликом для сучасних перекладачів. Кілька ретрансляцій того самого художнього твору свідчать про його популярність або глибокий зміст, який можна трактувати по-різному.

У дусі традиційного німецького романтизму останньої чверті XIX ст. М. Старицький прагнув творити високий стиль, дотримуючись оригіналу, поєднуючи точність перекладу з його органічністю, природністю, та точно відтворював не лише своєрідність змісту, а й форми. Перекладацька діяльність Старицького відбувалася у тяжких суспільних умовах, коли не все, що можна було російському письменникові, дозволено було українському: скептичне ставлення до естетичних можливостей української мови, нечисленність читацької аудиторії, несвідомість української інтелігенції. Мовне новаторство Старицького простежуємо у використанні всього багатства волинських і поліських лексичних засобів, які розкрили глибину знання письменником народної мови; у майстерному володінні віршованою формою поряд із недотриманням принципу еквілінеарності; у широкому спектрі вживання оказіоналізмів, архаїзмів і неологізмів.

Діяльність П. Куліша відносять до третього етапу епохи романтизму, для якого характерні високий стиль із його широкою палітрою художніх прийомів.

мів, пафосом, піднесеністю головного героя та акцентування питання національної свідомості й духу. П. Куліш у своїй мовній манері дещо переускладнив текст біблеїзмами, росіянізмами, церковнослов'янськими і староукраїнськими словами, колоквіалізмами, розмовними і діалектними словами, що продиктовано не лише епохою, а й намаганням відмежувати українську мову як окрему і самостійну мовну систему. Він змінив звучання і написання власних імен і найчастіше вдається до синтаксичного уподібнення та буквального перекладу (калькування).

Представник неокласицизму Ю. Клен перебував на засадах збереження ритмомелодики та змісту тексту, схилившись до розмовної задушевності й співучої мелодійності поетичної фрази, що становить ознаку його власного поетичного стилю. Перекладач уникнув складного синтаксису, псевдонародності та надмірного запозичення слів. Виступаючи проти штучності й вульгаризації мови перекладу, він більше схиляється до колоритного народного виразу, національно забарвлених відповідників, синонімічних та антонімічних прикметників, порівняння, конкретизації значень оригіналу, перифразу, знаходячи більш простий відповідник.

Т. Осьмачка у своїй творчій манері наближає читача до барокової епохи Шекспіра, створюючи емоційно адекватний переклад, який вражає глибиною високого стилю і безпосередністю персонажів, що проявляється у знижено-розмовній лексиці та натуралістичній вульгарності майданного бароко. Дотримуючись законів українського словотвору, перекладач уводить у переклад цілу низку індивідуально-авторських неологізмів, лексичних архаїзмів, діалектних, ненормативних і розмовних граматичних форм, що вирізняє креативний стиль перекладу Осьмачки, водночас створюючи певну важкість сприйняття тексту. Принциповим модернізаторським перекладацьким прийомом Осьмачки є часте відчуження форми слова (архаїзація лексики, авторські неологізми) та послідовне вилучення слова зі звичного словесного ряду, що сприяє створенню непередбачуваних образно-сміслових зв'язків, пробуджує читацьку уяву, забезпечує несподіваність і свіжість сприйняття словесної гри.

Необароковий стиль перекладів Л. Гребінки у період послаблення русифікації, що закінчився «розстріляним відродженням», характеризується розмовною українською мовою з просторічними словами та виразами, вульгаризмами і лайками. Креативна манера перекладача буває високо експресивними риторичними фігурами (риторичні звертання, риторичні запитання) і тропами (метафора, гіпербола, персоніфікація).

Перекладацька робота Б. Тена над п'єсами Шекспіра розпочалася у 70-х – на початку 80-х років. У відтворенні першотвору Б. Тен приділяв увагу не лише специфіці першотвору, а й закономірностям та особливостям української мови та традиційній версифікації. Переклади Тена набули широкого розголосу в Україні, усьому Радянському Союзі та за кордоном завдяки його високій перекладацькій майстерності, природності мовного звучання та збереженню композиційно-структурних особливостей ТО. Креативна манера Тена відзнача-

ється імплементацією розмаїття стилістичних засобів, особливою передачею іменників у кличному відмінку, добором стилістичних відповідників, використанням прийому стилістичного підсилення, відтворенням усіх змістових і художніх розлогих метафор та особливостей мови персонажів, що вказує на намагання максимально близько відтворити специфіку першотвору та доповнити просторово-часовий континуум на рівні контексту. Тен дотримується принципу лексичної відповідності, вдаючись до словотворення та формальних експериментів, уникаючи перифразування (повних або часткових фразеологічних еквівалентів) та імітацій (функціональних аналогів).

Взаємодія творчої мовної особистості перекладача з художнім методом автора, у результаті якої відбувається дешифрування смислів та їх відтворення цільовою мовою через мовно-стилістичні засоби перекладача з використанням його власних перекладацьких стратегій, зумовлює стилістичну варіативність множинних різночасових українських ретрансляцій. У процесі перекладу, передусім часово віддаленого першотвору, відбувається окремий процес декодування на кожному рівні за допомогою перекладацьких трансформацій, у результаті чого художні стратегії автора також набувають статусу індивідуально-перекладацьких. Креативна індивідуальність перекладача як реципієнта ТО та відправника ТП розкривається через множину та різноманітність використаних ним мовних засобів у тексті перекладу.

Для ілюстрації вищевикладеного розглянемо ретрансляції фрагменту з трагедії «Макбет» (акт I, сцена VII) перед вбивством Дункана, у якому Макбет усвідомлює потенційну невідворотність покарання за такий злочин:

W. Shakespeare: *If it were done when 'tis done, then 'twere well, it were done quickly. But in these cases we still have judgment here, that we but teach **bloody instructions**, which, being taught, return to plague th' inventor.*

П. Куліш (1900, с. 76): *Коли – б воно, як зробиться, й скінчилось, то й добре – б. Се була б коротка справа. Та ні, у сих випадках ми ще тут свій суд знаходим; так що лиш **відбудем криваву лекцію**, вона заледво ще вивчена, вертається, щоб мучить учителя.*

Т. Осьмачка (1900, с. 76): *Щоб лиш **фізичним вдаром все скінчити** – скінчив би все за мить, бо суд за це і тут ми маємо. І тільки **криваву лекцію** ми сприймемо, то падає вона, мов кара найлютіша на голову того, хто нас навчив.*

Б. Тен (1986, с. 376): *Якби кінець був усьому кінцем, то **чим скоріш** би сталося це, **тим краще**, та суд чекає нас і в цьому світі. Кривавий злочин завжди до **злочинця** вертається.*

У перекладі П. Куліша, який характеризують переважно як дослівний, смислово алюзію *If it were done when 'tis done* експліковано шляхом перифрази з використанням конкретизації *inventor* (учитель), логічно пов'язаною з контекстною заміною *teach bloody instructions* (відбувати криваву лекцію). У перекладі Т. Осьмачки використано прийом смислового розвитку (*Щоб лиш фізичним вдаром все скінчити*) до дієслова *do* із заміною процесу (*робити*)

наслідком (*фізичний удар*), що якнайкраще передає зміст. Імовірно, перекладач звертався до перекладу П. Куліша за відповідниками у випадку з *bloody instructions* (*кривава лекція*). Б. Тен відтворює алюзію, звернувшись до теми часу (*чим швидше, тим краще*), й експлікує загальний смисл алюзії шляхом перифрази. Простежується зв'язок *bloody instructions* та його смислового розвитку (*злочин*) й контекстної заміни *inventor* (*злочинець*).

Широко відомий монолог Гамлета *To be or not to be...* з однойменної трагедії В. Шекспіра (акт III, сцена I) у різних українських перекладах теж надає матеріал для аналізу креативної особистості перекладачів.

W. Shakespeare: *To be, or not to be – that is the question: Whether 'tis nobler in the mind to suffer / The slings and arrows of outrageous fortune / Or to take arms against a sea of troubles, And by opposing end them.*

М. Старицький: *Жити чи не жити – ось що стало руба. Що шляхетніш, Чи приймати і каміння, й стріли / Од лихої, навісної долі, Чи повстати на те море туги / Й тим повстанням все скінчити разом?*

П. Куліш: *Чи бути, чи не бути, от питання! Що благородніше в душі: терпіти / Праці і стріли злющої фортуни, Чи збунтуватися против моря туч / І бунтуванням їм кінець зробити?*

Ю. Клен: *Чи жити, чи не жити – ось питання, Що для душі шляхетніше: терпіти / Всі стріли і каміння злої долі / Чи враз повстати проти моря мук, Їм край поклавши?*

Л. Гребінка: *Чи бути, чи не бути – ось питання. Що благородніше? Коритись долі / І біль від гострих стріл її терпіти, А чи, зітнувшись в герці з морем лиха, Покласти край йому?*

На лексичному рівні як відповідники до оригінального дієслова *to be* бачимо дієслова *бути* (П. Куліш, Л. Гребінка) і *жити* (М. Старицький, Ю. Клен); до іменника *question* – іменник *питання* (П. Куліш, Ю. Клен, Л. Гребінка) і асоціативний варіант *стало руба* (М. Старицький); прикметника *nobler* – прикметники *благородніше* (П. Куліш, Л. Гребінка), *шляхетніш(e)* (М. Старицький, Ю. Клен); іменника *mind* – іменник *душі* (П. Куліш, Ю. Клен) і відсутність відповідників (М. Старицький, Л. Гребінка); до дієслова *to suffer* – дієслова *терпіти* (П. Куліш, Ю. Клен), *приймати* (М. Старицький) і *коритись* (Л. Гребінка); іменника *slings* – іменник *праці* (П. Куліш), метонімічний варіант *каміння* (М. Старицький, Ю. Клен) і відсутність відповідника (Л. Гребінка); до прикметника *outrageous* – прикметники *злющої* (П. Куліш), *злої* (Ю. Клен), подвійне означення *лихої, навісної* (М. Старицький) і відсутність відповідника (Л. Гребінка); до іменника *fortune* – іменники *фортуни* (П. Куліш) і *долі* (М. Старицький, Ю. Клен, Л. Гребінка); до словосполучення *to take arms* – дієслова *збунтуватися* (П. Куліш), *повстати* (М. Старицький, Ю. Клен) і словосполучення *зітнувшись в герці* (Л. Гребінка); до іменника *troubles* – іменник *лих(a)* (Л. Гребінка), метафоричний варіант *туч* (П. Куліш), асоціативні варіанти *мук* (Ю. Клен) і *туги* (М. Старицький); до словосполучення *by opposing* – іменники *бунтуванням*

(П. Куліш), *тим повстанням* (М. Старицький) і відсутність відповідників (Ю. Клен, Л. Гребінка); до дієслова *end* – дієслово *скінчити* (М. Старицький), словосполучення *кінець зробити* (П. Куліш), *край поклавши* (Ю. Клен), *покласти край* (Л. Гребінка); до займенника *them* – займенники множини *їм* (П. Куліш, Ю. Клен), займенник однини *йому* (Л. Гребінка) і асоціативний варіант *все* (М. Старицький).

Окрім описаних вище лексичних відповідників, спостерігаємо такі зсуви: обставина місця *in (the mind)* стає обставиною напряду *для* (Ю. Клен); кінець другого і третього рядків поєднано в єдине словосполучення *коритись долі* (Л. Гребінка); у словосполученні *slings and arrows* переставлено місцями компоненти – *стріли і каміння* (Ю. Клен); відсутність відповідника до слова *slings* компенсовано нагнітанням схожих асоціацій – *біль від гострих стріл* (Л. Гребінка); додавання підсилювачів змісту – *всі стріли і каміння [...] чи враз повстали* (Ю. Клен) і *все скінчити разом* (М. Старицький).

Висновки. Дослідження, проведене із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних, лінгвістичних і перекладознавчих методів аналізу, основним з яких є порівняльний аналіз часово віддалених першотворів – трагедій В. Шекспіра *Hamlet* (1599) і *Macbeth* (1605) та їх різночасових українських ретрансляцій, продемонструвало вплив креативної індивідуальності перекладача, сформованої в різних історичних умовах, на вибір стратегії перекладу. Переклад віддзеркалює креативну постать перекладача, його естетичні й суспільні погляди, відмінні від поглядів автора оригіналу. Достатньо лише декількох сторінок перекладів Т. Осьмачки з його експресивно насиченою, динамічною мовою чи П. Куліша з його неповторною доместикацією та органічно вплетеною в переклад народною основою або яскравою стильовою експресією народно-розмовної української мови Л. Гребінки з просторічними лексико-граматичними конструкціями, аби побачити в них індивідуальні креативні постаті перекладачів. Українська мова володіє надзвичайно багатим перекладацьким інструментарієм, який допомагає створювати повноцінні художні переклади, що стають органічними для культури-реципієнта. Для досягнення високих результатів під час ретрансляції художнього твору необхідно пам'ятати, що кожна віддалена епоха містить чітко окреслені асоціації у вихідній культурі, і водночас творчо застосовувати практичні досягнення найкращих майстрів українського перекладу.

Цей огляд є лише першим кроком на шляху до більш детального дослідження креативної особистості перекладача в контексті діахронної множинності перекладів творів В. Шекспіра, віддалених значною часовою дистанцією.

ЛІТЕРАТУРА

Бойко Я.В. Діахронна множинність перекладів у контексті теорії еквівалентності (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій В. Шекспіра). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 3(341). С. 142–151. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-142-151.

- Засєкіна Л.В.** Мовна особистість у сучасному соціальному просторі. *Соціальна психологія*. 2007. № 5(25). С. 82–90.
- Мазур О.В.** Дослідження творчої особистості перекладача у світлі теорії контекстів. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2011. № 6(2). С. 65–71.
- Переклади монологу Гамлета*. URL: <https://translate-ua.livejournal.com/10577.html>.
- Шекспір В.** Макбет / пер. П.А. Куліша ; вид. з передм. і поясн. І. Франка. Львів : накл. Укр.-руської вид. спілки, 1900. XIX, 118 с.
- Шекспір В.** Макбет / пер. Т. Осьмачка. *Шекспір В. Твори в шести томах*. Київ : Дніпро, 1986. Т. 5. С. 220–335.
- Шекспір В.** Макбет / перек. з англ. Б. Тен, за участю В. Гуменюка. *Шекспір В. Твори в шести томах*. Київ : Дніпро, 1986. Т. 5. С. 344–426.
- Allport G.W.** *Personality: A psychological interpretation*. New York : Holt, 1937. 48 p.
- Cattell R.B.** The birth of the Society of Multivariate Experimental Psychology. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*. 1990. № 26. P. 48–57.
- Larsen, Randy J. and David M Buss.** *Personality Psychology: Domains of Knowledge about Human Nature*. McGraw-Hill Higher Education, 2008. 759 p.
- McCrae, Robert R. and Paul T. Costa, Jr.** The five-factor theory of personality. *Handbook of Personality*, O.P. John, R.W. Robins and L.A. Pervin (eds). New York and London: The Guilford Press, 1996. P. 159–181.
- Munday J.** Evaluation in Translation. *Critical Points of Translation Decision-making*. Abingdon; New York: Routledge, 2012. 208 p.
- Shakespeare W.** The Tragedy of Macbeth. URL: <http://shakespeare.mit.edu/macbeth/full.html> (last accessed: 12.03.2020).
- Wills W.** Decision Making in Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*: ed. by Mona Baker. New York: Routledge, 2005. P. 57–60.

REFERENCES

- Boiko, Ya.V.** (2021). Diakhronna mnozhynnist' perekladiv u konteksti teorii ekvivalentnosti (na materialy ukrains'kykh retransliatsij trahedij U. Shekspira) [Diachronic plurality of retranslations in the context of translation equivalence (case study of Ukrainian retranslations of W. Shakespeare's tragedies)] *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National Universit*, 3 (341), 142–151 [in Ukrainian].
- Zasiekina, L.V.** (2007). Movna osobystist' u suchasnomu sotsial'nomu prostori [Linguistic personality in the modern social space] *Sotsial'na psykholohiia – Social psychology*, 5 (25), 82–90 [in Ukrainian].
- Mazur, O.V.** (2011). Doslidzhennia tvorchoi osobystosti perekladacha u svitli teorii kontekstiv [Research of the translator's creative personality in the light of the contexts theory]. *Naukovyy visnyk Volyns'koho nats. un-tu im. Lesi Ukrainky – Scientific Bulletin of Volyns'k Lesya Ukrainka National University*, 6 (2), 65–71 [in Ukrainian].
- Pereklady monolohu Hamleta. [Translations of Hamlet's monologue]* [in Ukrainian].
- Shekspir, V.** (1900). *Makbet [Macbeth]*: per. P. A. Kulisha. Lviv [in Ukrainian]
- Shekspir, V.** (1986). *Makbet [Macbeth]*: per. T. Os'machka (Vol. 5), (pp. 220–335). Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
- Shekspir, V.** (1986). *Makbet [Macbeth]*: perek. z anhl. B. Ten (Vol. 5), (pp. 344–426). Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].

- Allport G.W.** *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt, 1937. 48 p.
- Cattell R.B.** The birth of the Society of Multivariate Experimental Psychology. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 26, 1990. 48–57.
- Larsen, Randy J. and David M Buss.** *Personality Psychology: Domains of Knowledge about Human Nature*. McGraw-Hill Higher Education, 2008. 759 p.
- McCrae, Robert R. and Paul T. Costa, Jr.** The five-factor theory of personality. *Handbook of Personality*, O.P. John, R.W. Robins and L.A. Pervin (eds). New York and London: The Guilford Press, 1996. P. 159–181.
- Munday J.** Evaluation in Translation. *Critical Points of Translation Decision-making*. Abingdon; New York: Routledge, 2012. 208 p.
- Shakespeare W.** The Tragedy of Macbeth. URL: <http://shakespeare.mit.edu/macbeth/full.html> (last accessed: 12.03.2020).
- Wills W.** Decision Making in Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*: ed. by Mona Baker. New York: Routledge, 2005. P. 57–60.